4

20.2.94
ROČ. XXVI
Cena 4 Sk

SLOVO

Dvojtýždenník gréckokatolíckej cirkvi

PERLY VÝCHODNÝCH OTCOV

O pôste

✪ *Pôst zaháňa pokušenie, nabáda k zbožnosti, robí ťa priateľom rozvážnosti, vedie k zachovávaniu čistoty. Pôst je matka zdravia, vychovávateľ mládeže, okrasa staroby, dobrý spolucestujúci.*

✪ *Čo pomôže pôst tela, keď duša je naplnená tisícorakým zlom.*

Sv.Bazil Veľký

✪ *Keď terajší pôst prežijeme s takou horlivosťou, že celý týždeň nebudeme preklínať, ďalší týždeň premôžeme hnev a ďalší vykoreníme ohováranie, vtedy pomaly dosiahneme základ čnosti.*

✪ *Keď niekto povie, že sa postil celých štyridsať dní, ty odpovedz: Ja som mal nepriateľa a zmieril som sa. Mal som zlozvyk hnevu a odložil som ho.*

✪ *Keď sa postíme od jedenia a pitia, to po štyridsiatich dňoch skončí. Ale keď sa zároveň vyvarujeme hriechu a zdržujeme sa od zlozvykov, to telesný pôst skončí, ale ostatné trvá ďalej a budeme mať z neho úžitok.*

✪ *V štyridsiatich dňoch (pôstu) máme dva dni v týždni, keď sa nepostíme - v sobotu a v nedeľu.*

Sv.Ján Zlatoústy

O zriekaní sa

✪ *Zrieknutie sa seba, to znamená zabudnúť na všetko, čo bolo a odstúpiť od vlastnej vôle. Aké je to ťažké, kto žije vo svete.*

✪ *Vydaj sa celý Bohu, daj mu svoje meno. Zapíš sa do knihy života. Uč sa. Nech ťa on učí žiť podľa evanjelia. Stráž si oči, zadrž jazyk, vládni nad telom, pokoruj ducha, buď čistý v srdci, premáhaj hnev v sebe. Keď ťa niekto o niečo požiada, ty mu daj viac. Keď ťa okradnú, nesúď sa, keď ťa nenávidia, miluj. Keď ťa prenasledujú, znášaj to, keď ťa ohovárajú, žehnaj. Umieraj hriechu, pribi sa na kríž s Kristom, daj mu celú lásku.*

✪ *Vyhýbaj sa rozkošiam, usiluj sa o zdržanlivosť. Nech tvoje telo privyká na prácu a duša na skúšky a pokušenia... Na každé diabolské pokušenie maj pripravený výrok z Božieho slova.*

✪ *Vziať svoj kríž znamená byť pripravený na smrť pre ježiša Krista. Znamená to umrtvovať telo a jeho žiadosti, znášať rôzne nebezpečenstvá pre meno Krista a nemať nijakú väzbu k tomuto dočasnému životu.*

✪ *Zváž dôkladne, čo je pre teba užitočnejšie, či si zvoliť dočasnú príjemnosť a tým ísť na večnú smrť, alebo si vybrať utrpenie, praktizovať čnosti a takýmto spôsobom dosiahnuť večné šťastie.*

Sv. Bazil Veľký

(Pripravili o. baziliáni)

Vydanie tohto čísla Slova

sponzoruje

Slovenská poisťovňa a.s.

Z OBSAHU

A všetkým povedal: Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba... 3

Starí ľudia v rodine 4

Rodina v službe života 5

Pokora je najdôležitejšia 6

Veľký pôst 7

Ticho 8

Ako sme sa našli 9

Rubrika Kresťanský svet 10

Umenie a ikona (Rozhovor so sestrou Esther) 11

Správy z nášho života 12

Ukrajinské deti na Slovensku 13

Liturgická tradícia a disciplína východných cirkví a Katechizmus katolíckej cirkvi 14

Liturgický kalendár 15

SLOVO

časopis gréckokatolíkov
vychádza k 1. a 3. nedeli v mesiaci
Vydáva Spolok sv. Vojtecha v Trnave
Vedúci redaktor:
Blažej Krasnovský
Redaktori:
Katarína Malučká
Anton Mesároš
Grafická úprava:
Karol Neupauer
Sadzba a tlač:
PVT a.s.,divízia Košice a Čisopress
Príspevky zasielajte na adresu:
Redakcia Slova
Hlavná 8
080 01 Prešov
Cena 1 výtlačku 4 Sk
Polročné predplatné 48 Sk
Indexné číslo 49618
Distribúcia:
Priamo z redakcie
Podávanie novinových zásielok povolené Východoslovenským riaditeľstvom pôšt Košice,
č.j. 2542 - PTTM - 93, zo dňa 8.9.1993

A VŠETKÝM POVEDAL:

Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme každý deň svoj kríž a nasleduje ma (Lk 9,23)

Jednou z najčastejších tém, o ktorej sa ľudia medzi sebou rozprávajú, je azda téma našich každodenných starostí a problémov, bolestí telesných i duševných, je to téma našich krížov. Neraz počúvame z úst aj veriacich ľudí kritické, či reptavé, alebo dokonca aj rúhavé slová, ktorými sa žalujú na Pána Boha, že koľko toho oni musia znášať, prečo a začo, že čo zlého oni komu urobili, že je to už nad ich sily a že tí, čo neveria, sa majú lepšie, sú zdraví, veselí a pod. a oni sú už na pokraji síl a na pokraji zúfalstva. Isteže nikomu nerobí bolesť, rôzne trápenia a kríže život veselým a príjemným, no predsa sú neodmysliteľnou realitou nášho života. Nikto si nemôže tieto skutočnosti zo svojho života odfiltrovať a ponechať si len veci príjemné. Kríž je, či sa nám to páči, alebo nie, neoddeliteľnou súčasťou nášho života. Boh nás mohol vykúpiť aj nejakým iným spôsobom a predsa si zvolil cestu bolesti, utrpenia a kríža ako nástroje spásy a vykúpenia. Kristus neprišiel, aby nás oslobodil od bolestí a našich krížov, ale od našich hriechov. Prijatím tejto alternatívy nášho vykúpenia dal potom pravý zmysel aj nášmu utrpeniu, našim bolestiam a krížom, ktoré v svojej podstate sú akýmsi "zlatým platidlom", ktoré nikdy nepodlieha devalvácii, ak sa prijíma v našom živote ako hodnota, s ktorou absolutne disponuje Boh.

Svätý Lukáš v našom úvodnom citáte (Lk 9,23) na rozdiel od svätého Matúša osobitne zdôrazňuje, že máme "každý deň" vziať svoj kríž a nasledovať ho, čo znamená, že všetko, čo sa v jednom dni odohrá na scéne nášho života, kde sa máme zachovať podľa Božej vôle, je prijatím kríža a zároveň aj prijatím síl pre jeho nesenie. "A kto ide za mnou a nenesie svoj kríž, nemôže byť mojím učeníkom" (Lk 14,27) "Kto nenesie svoj kríž a nenasleduje ma, nie je ma hoden" (Mt 10, 38). Tieto dva citáty z evanjelia nám jasne hovoria, že nemožno prijať do svojho života Krista bez kríža, Krista populárneho, triumfálneho, alebo osláveného skôr, kým neprijmeme Krista ukrižovaného. Iba vtedy sa mu môžeme najviac podobať, ak prijímame svoj kríž s takou láskou, dôverou a pokorou, ako ho prijal a niesol on. Ak však niekto musí niesť kríž a odmieta pritom Krista, je to stratená devíza pre Božiu "banku". Svätý Peter nás však v takejto situácii povzbudzuje, keď píše: "Na neho zložte všetky svoje starosti, lebo on sa o vás stará" (1 Pt 5,7). Mohli by sme povedať, že nám Boh dávkuje primerané sily na veľkosť nášho kríža každý deň. Ak nám ostávajú nevyriešené problémy zo včerajška a pridávame k tomu ešte starosti o zajtrajšok, tak potom ten dnešný deň naozaj môže byť pre nás neúmerne ťažký, ale reptanie je potom neoprávnené, pretože Ježiš hovorí: "Nebuďte ustarostení o zajtrajšok. Zajtrajší deň sa postará sám o seba. Každý deň má dosť svojho trápenia (Mt 6,34). Môžeme teda povedať, že na konci každého dňa by sme si mali urobiť akési zúčtovanie", resp. "uzávierku" z celého dňa vo svojom svedomí, vo svojich vzťahoch k Bohu a k blížnym, pretože on na konci dňa napr. aj v podobenstve o najatých pracovníkoch vo svojej vinici kázal vyplatiť mzdu každému, kto v ten deň na nej pracoval. A tak bez restov so spokojným svedomím a s Božou výplatou v srdci môžeme odtrhnúť popísaný list z kalendára a ráno vstávať a začať nový deň s čistým listom a s novými silami našich pliec schopných niesť svoj kríž na ceste za Kristom. A podobne ani ťarchami starostí z budúcich dní si nemáme pridávať váhu dnešného kríža. Aj to by bolo nad naše sily. Z tohoto vidíme, že nie Boh nám pridáva váhu našich krížov, ale my sami. Našou nevyhnutnosťou je prijať dnešný kríž, prijať ho v zodpovednosti za hodnoty, ktoré on má v Božom plánе spásy tak, ako nám to krásne píše svätý Pavol: "Teraz sa radujem v utrpeniach pre vás a na vlastnom tele dopĺňam to, čo chýba Kristovmu utrpeniu pre jeho telo, ktorým je cirkev (Kol 1,24). Hodnotami nášho prijatého utrpenia Boh teda disponuje v pláne spásy sveta a robí nás spoluúčastnými na jeho záchrane.

Keď istá moja známa z Bratislavy, ktorá je nevidiaca, sa rozhodla vykonať si púť do Lúrd, povedala - možno si mnohí myslia, že si tam idem prosiť o zrak. Vôbec nie. Idem si tam prosiť o silu ochoty niesť s láskou každý deň svoj kríž nevidiacej. Toto je úroveň kresťana, na ktorú by sme mali dozrieť všetci, ktorí si myslíme, že náš kríž je príliš ťažký a neúmerný našim silám.

Pokúsme sa po tichej úvahe nad tým, čo sme si tu povedali, uložiť si svoj kríž na svoje plecia tak, aby sme mohli spolu s trpiacim Kristom pri vstupe do pôstneho obdobia vykročiť na cestu k vrcholu Golgoty.

o.RNDr. Jozef VOSKÁR

K medzinárodnému Roku rodiny

STARÍ ĽUDIA V RODINE

Moravský spisovateľ Václav Kosmák píše o starenke, ktorej život bol hotovým peklom už tu na zemi. Toto peklo jej robil vlastný syn s nevestou. Ľutovali jej ešte aj ten tanier polievky, hoci všetku prácu v dome robila ona. Mala však aj ďalšie dieťa, dcéru, ktorá ju chcela vziať k sebe. Starenka ale nechcela. Dcéra išla preto za duchovným otcom, aby ju ten presvedčil, že jej bude lepšie u nej, než v tomto dome, kde niet nikdy pokoja. Kňaz prehovoril so starenkou, ale márne. Nakoniec jej povedal: "Počujte, to, čo robíte, je starecká zaslepenosť. Vaša dcéra vám chce dobre, aby ste v starobe mali pokoj." Starenka sa pozrela na kňaza a povedala: "Dôstojný otče! Ja v dome svojho syna musím ostať. Tu od rána do večera počúvam iba samé nadávky a rúhanie. Kto by sa pod touto strechou modlil, ak mňa tu nebude?!"

Šťastný je ten dom, kde žijú starí ľudia, ktorí sa často modlia. Z tejto príčiny je naozaj nezastupiteľné miesto starých ľudí. Mladí ľudia sa málo modlia. Majú svoju prácu, svoje záľuby, a niekedy aj málo času. Tiež aj preto, že namajú ochotu. Starí ľudia to vidia, a preto často skladajú svoje ruky k modlitbe, aby Boh žehnal ich deti a rodinu a neodvracal od nich svoju tvár.

Ich úlohu a miesto v rodine si osobitne uvedomujeme práve v tomto Roku rodiny. Svätý Otec Ján Pavol II. vo svojej Apoštolskej exhortácii Familiaris consortio o úlohách rodiny v dnešnom svete píše: "Je potrebné, aby cirkev vo svojej pastoračnej činnosti podnecovala všetkých k objaveniu a správnemu hodnoteniu úlohy starých ľudí v občianskom a cirkevnom spoločenstve a najmä v rodine. V skutočnosti totiž život starých ľudí nám pomáha osvetliť stupnicu ľudských hodnôt. Umožňuje pochopiť plynulú následnosť jednotlivých pokolení a obdivuhodne prejavuje vnútornú spolupatričnosť Božieho ľudu. Starí ľudia okrem toho majú charizmu preklenúť priepasti medzi generáciami ešte skôr, než vznikli. Koľko detí našlo porozumenie a lásku v očiach, slovách a nežnostiach starých ľudí!" (FC 27).

Je naozaj potrebné, aby sme si zvlášť v tomto Roku rodiny uvedomili ich úlohu v rodine. Nabadá nás k tomu nielen zdravý rozum, ale aj štvrté Božie prikázanie, ktoré ako jediné z Desatora sľubuje aj odmenu za jeho plnenie: "Cti svojho otca i matku, to je prvé prikázanie s prisľúbením: Aby ti dobre bolo a aby si dlho žil na zemi" (Ef 6, 2-3).

V našich rodinách sa stretávame s peknými príkladmi úcty i vďačnosti voči starým ľuďom, ale tiež aj s neradostnými príkladmi, ktoré bolia. Otriasajúcimi slovami opisuje to francúzsky spisovateľ Honoré de Balzac v románe Otec Goriot. Sklamaný a úplne smrteľne chorý otec hovorí. "Človek musí umierať, aby poznal, čo sú deti... nežeňte sa, nemajte deti! Vy im dáte život, ony vám dajú smrť. Vy ich uvediete do sveta, ony vás z neho vyženú..."

Francisco Candel v románe Tam, kde mesto stráca svoje meno básnickým štýlom sleduje osud starého otca, v ktorom sa môže vidieť nejeden syn či dcéra.

Starý otec má svoje deti v piatich rozličných mestských štvrtiach Barcelony. Nie láska, ani nie vďačnosť detí, ale strohá povinnosť určuje putovanie tohto starého muža každý mesiac k ďalšiemu synovi či dcére. A tak na konci každého mesiaca vezie otec Serraltos svoje veci na dvojkolesovej káre mestom do štvrte, ktorá nasleduje podľa zaužívaného zvyku. Stane sa však, že tento otec ťažko ochorie v posledný deň jeho pobytu u syna. Rád by ostal u neho dlhšie, aspoň dovtedy, kým sa mu stav nezlepší, no tento syn trvá na dodržaní poradia a sám odváža na káre chorého otca do inej štvrte mesta, ale chorého nechce nikto prijať. Všade ho čaká odmietnutie a výhovorky. Na konci tohoto nočného putovania otec umiera na ulici vo svojej rozheganej káre pred novým domom svojej dcéry. Všetkých päť detí chcelo dodržať zvyk a poriadok a všetci pritom rovnako zhrešili tým, že zabudli na lásku a vďačnosť.

V nejednej rodine sa stretávame s obdivuhodnou a láskavou opaterou starých rodičov. Nejeden syn či dcéra nechali svoje zamestnanie, svoju kariéru, svoje spoločenské postavenie, len aby sa venovali opatere svojich starých a chorých rodičov. Ale v nejednej rodine vidíme žalostný stav. "To potom spôsobuje starým ľuďom bolestné utrpenie a duchovne ochudobňuje mnohé rodiny" (FC 27).

V Baladách o dojmoch slovenských, v jednej z nich, ktorá má názov Otec žije, píše autor o tom, ako v lese padlo drevo na otca. ožil, ale bol ťažko zranený. Bol pripútaný na posteľ, na ktorej ležal dlhé roky. Spočiatku deti trpeli hladom a dávali otcovi všetko, aby len žil. Časom ich srdce začalo však tvrdnúť. Žalujú mu aj toho chleba, veď nič nerobí. A otec to videl, preto s plačom hovorí: "Zkrať ty muky, zkrať, ó, Bože, nač ma vadit to lože. Radš ač hnije!"

Našťastie máme aj pekné príklady úcty a vďačnosti voči starým ľuďom v našich rodinách. Vidíme ich preto šťastných pri návštevách v rodinách, ako opatrujú malé deti, ako obrábajú záhradku, ale i v Božom chráme. A keď ich už sily opustia, opatrujú ich so všetkou starostlivosťou a láskou.

Pamätajme, že aj oni boli kedysi mladí, plní pracovného elánu. Ich práca bola v minulosti ťažká ich prácu neuľahčovali stroje, ani na poli, ani v domácnosti. Všetko vykonávali vlastnými rukami, pre naše dobro, aby nás zaopatrili a vychovali. A nebolo to ľahké! Dnes nám slúžia dobrou radou, skúsenosťou, ale aj častou modlitbou. Za to im patrí naša úcta a vďaka, najmä ak sú pokročilého veku.

V tomto Roku rodiny si znovu uvedomme úlohu "starých ľudí v občianskom a cirkevnom spoločenstve a najmä v rodine. V skutočnosti totiž život starých ľudí nám pomáha osvetliť stupnicu ľudských hodnôt. Umožňuje pochopiť plynulú následnosť jednotlivých pokolení a obdivuhodne prejavuje vnútornú spolupatričnosť Božieho ľudu" (FC 27). Buďme k nim úctiví, žičliví a dobroprajní. Veď nech budeme voči ním akokoľvek dobrí a láskaví, nikdy im nesplatíme to, čo pre nás vykonali. A ak by pre svoje vrtochy a netrpezlivosť svojho srdca boli nám na ťarchu, odpusťme im, aby tak na nás a na našich domoch spočinulo Božie požehnanie.

o.František DANCÁK

RODINA V SLUŽBE ŽIVOTA

"Hlavnou úlohou rodiny je služba životu, splnenie pôvodného požehnania Stvoriteľa v priebehu dejín tým, že sa plodením prenáša Boží obraz človeka na človeka" (FC II., 28). V kresťanskom ponímaní jestvujú dve formy ľudského života, ktoré majú svoj základ vo Svätom písme. Stav vo svete v rámci rodiny a stav, ktorý začína odchodom z rodiny a završuje sa v úplnom odovzdaní sa Bohu, stav Bohu zasvätený. Prvý je jediný známy v Starej zmluve: bol to stav prisľúbenia v očakávaní Mesiáša. Svätec Starého zákona je ženatý. Zapojený do sledu generácií má účasť na prisľúbenom Mesiášovi a vo vzťahu muža a ženy napĺňa vzťah medzi Bohom a ľuďom prisľúbenia. Ježiš Kristus sa narodil v rodine, aby tento stav naplnil a zároveň v ňom mal odrazový mostík pre nový stav "duchovný", v ktorom sa stále plnšie prežíva ono "opustiť všetko", "predať všetko" pre získanie jedinečného pokladu, najvzácnejšej perly. Manželstvo je predobrazom bezprostredného vstupu do tajomstva vzťahu Krista a Cirkvi, to znamená, do stavu dokonalosti. (Ef5)

Symbolizmus manželského stavu je preto vnútročasovým symbolizmom pre nadčasovú skutočnosť: "Manželská láska je osobitnou účasťou na tajomstve života a lásky samého Boha" (FC II., 29). Boh muža a ženu povoláva k osobitnej účasti na svojej láske, ako aj na svojej moci ako Stvoriteľa a Otca, aby s ním spolupracovali na odovzdávaní daru ľudského života. Dieťa je prvý cieľ manželstva "Manželská láska má byť plne ľudská, výlučná a otvorená novému životu" (FC II.,29). Ale za týmto prvým prirodzeným cieľom sa nachádza cieľ posledný, nadprirodzený: dať dieťa k dispozícii Bohu. Kresťanská rodina má urobiť všetky prirodzené zväzky takými priesvitnými, tak symbolizujúcimi Krista a Cirkev, tak otvorenými smerom k Bohu, že zmysel sviatosti stvárňuje a presycuje rodinu aj v najbežnejších prejavoch života. Má byť odrazom Svätej rodiny, kozubom svätosti, takže dieťa, ktoré sa v nej narodí a rastie, silou sviatostnej reality sa učí v prirodzených pozemských obrazoch odkrývať svätosť Boha a Cirkvi: Túto skutočnosť môžu zabezpečiť iba rodičia preniknutí hlbokou zbožnosťou, ktorá pramení z autentickej viery , premáha vlažnosť i formalizmus. Lebo: "Plodnosť manželskej lásky neobmedzuje sa len na plodenie detí, ale rozširuje sa a obohacuje všetkými plodmi mravného, duchovného a nadprirodzeného života, ktoré otec a matka majú odovzdať deťom a skrze ne Cirkvi a svetu" (FC II., 28).

V rodine, ktorá je vo svojich zákonoch a vzťahoch obrazom neba, dieťa sa učí ako v obrázkovom šlabikári čítať krásu života. Duch dieťaťa, ktorý sa práve prebúdza, má zaručenú správnu orientáciu.

Stredobodom rodiny je otec. Z pohľadu na otca dieťa si robí základnú predstavu o Bohu Otcovi. Aby táto predstava, nakoľko je ľudský možné, bola správna, je nutné, aby otec rodiny sa pozeral na Boha. "Zdalo sa mi" - hovorí sv.Terézia, "že môj otec stojí na zemi, ale jeho nadšená duša je ponorená do večných právd. Pri večernej modlitbe sa stačilo na neho pozerať, aby som vedela, ako sa treba modliť." To biblické "abba! pripomína každému dieťaťu "obraz" vlastného otca, ktorý má odzrkadľovať otcovskú lásku Toho, od ktorého pochádza každé otcovstvo.

Dôležitosť materinskej lásky pre ľudský život nie je treba zdôrazňovať. Bez tepla materinskej lásky nie je možné rozvinúť žiadny z bohatých odtieňov ľudskej lásky, ktoré sú presne zakódované v každom dieťati. "Človek nemôže žiť bez lásky. Ostáva sám sebe nepochopiteľnou bytosťou a jeho životu chýba zmysel, ak sa mu nezjaví Láska, ak sa nestretne s Láskou, ak ju nezakúsi a si ju určitým spôsobom neosvojí, ak nemá na nej živú účasť" (RH 10). Túto nežnú Lásku objavuje bohatá predstavivosť dieťaťa vo všetkých prejavoch materinskej lásky, ktoré sú symbolmi poučenia o Božej láske. Matka, to je atmosféra lásky, silou ktorej sa dieťa môže rozvíjať a stále viac objavovať obšťastňujúci rozmer Božej Lásky, ktorý dodáva odvahu vstúpiť s Bohom do osobného rozhovoru v dôvernej modlitbe.

V nadprirodzenom svete viery dieťa realizuje iba to, čo už nejakým spôsobom prežilo prirodzene. A tu nemá nič dôvernejšie a príťažlivejšie ako lásku svojho otca a matky. V tejto láske si dieťa utvára svoj vzťah k ľudom i k Bohu, o ktorom sa v primeranom veku dozvie, že Boh je viac ako otec a matka. "Je to také nádherné nazývať Boha otcom", hovoria veriaci. Z takejto viery sa zrodila táto modlitba:

Ty, ktorý si vedel stvoriť srdce matky,
v tebe nachádzam Otca,
najnežnejšieho zo všetkých otcov.
Pre mňa Tvoje srdce je viac
ako materské!
V každom okamihu ma sleduješ
a strážiš.
Keď Ťa vzývam, nikdy neotáľaš.
A keď sa niekedy zdá, že sa skrývaš,
Ty sám prichádzaš,
aby si mi pomáhal hľadať Ťa."

(sv.Terézia)

Sme presvedčení, že len živá viera, pevná nádej a nezištná láska, ktorá nám umožňuje vstup do spoločenstva Boha Otca i Syna i Ducha Svätého, je schopná vytvoriť priaznivú atmosféru pre život. Dodá manželom odvahu pri slobodnom rozhodovaní o darovaní nového ľudského života. Rozptýli "antilife mentality" - neprajnú, nepriateľskú mentalitu života. Ochráni deti a mládež od ťažkej krízy a nebezpečného blúdenia po cestách, na ktorých sa nič nevie o duchovnom bohatsve ľudského života.

Preto spoločne spájame všetky svoje sily, aby sa nádherný plán života stal známy všetkým ľuďom a jeho chápanie osobným úsilím hlbším a jasnejším. Tak sa bude môcť Boží plán šťastného ľudského života stále plnšie uskutočňovať na spásu človeka a slávu Stvoriteľa.

Bartolomej URBANEC, Sp. Kapitula

Pokora je najdôležitejšia

Otec ThLic. Jiří Novotný, TJ LSS, patrí medzi výrazné osobnosti pedagógov našej teologickej fakulty v Prešove.

Je známy vo svojom okolí bohatými poznatkami, nevšedným lingvistickým talentom i veľkými nárokmi voči študentom.

Stretnúť vzácneho človeka je mimoriadna udalosť - iste pre každého z nás.

Požiadali sme ho o rozhovor pre náš časopis. Otec Novotný nám ochotne vyšiel v ústrety.

• *Kde možno hľadať začiatky Vašej životnej dráhy?*

- Po maturite som vstúpil do rehoľného spoločenstva jezuitov, patrím do českej provincie. Noviciát bol vtedy v Benešove u Prahy, neskôr som sa dostal na Velehrad.

Potom som išiel študovať do sveta, získal som licenciát teológie v Ríme na Gregoriánskej univerzite a licenciát Svätého písma na Bibliku v Ríme. To bolo v roku 1956.

Po II. svetovej vojne tu bola snaha realizovať misiu do Ruska - založiť tam seminár a pod. Prihlásil som sa, zobrali ma. Práve v Ríme som absolvoval prípravu na túto misiu.

Celý plán sa však úplne zmenil a ja som bol v Rusku iba ako turista niekedy okolo roku 1970.

V Taliansku som pobudol dvadsaťdva rokov. Sedem rokov som bol sekretárom v Biblickom ústave v Ríme. Potom som bol štyri roky v Bejrúte.

• *V Bejrúte? Čo ste tam robili?*

- Vyučoval som tam na univerzite. Bola tam teologická fakulta francúzskej Univerzity sv.Jozefa. Neskôr ju zrušili, preto som po štyroch rokoch musel odísť. Univerzita tam stále je, iba teologická fakulta je zrušená.

Z Bejrútu som odišiel do Kanady - do Montrealu a odtiaľ viedla moja cesta do Prešova na fakultu. Tak som tu.

V Motreali som chcel vyučovať, ale bolo málo miest a veľa profesorov. Pôsobil som tam ako kaplán v nemocnici. Tuná to neexistuje v takej forme: Tam má každá nemocnica svojho kaplána, tzn. že ten má niekde v nemocnici kaplnku, navštevuje chorých, spovedá, nosí sv. prijímanie. Robím to stále.

• *Kedy to môžete vykonávať?*

- V lete. Cestujem do Montrealu. Pán kaplán má dovolenku a ja ho cez prázdniny môžem zastúpiť.

• *Koľko rokov ste prežili v Montreali?*

- Sedemnásť. Tohto roku bolo dvadsať rokov, čo som tam prišiel.

• *Naučili ste sa tam po anglicky?*

- Nie, anglicky som už vedel. Desať rokov som cez leto navštevoval Anglicko, tiež som tam zastupoval a tak som sa naučil jazyk.

• *Prišli ste sem z Kanady. Čo Vás lákalo do Prešova?*

- Možnosť vyučovať. Tam som vyučovať nemohol. Založil som tam súkromnú univerzitu pre ľudí, ktorých som stretával v kostole. Bol tam tzv. "ruský kostol" s východným obradom.

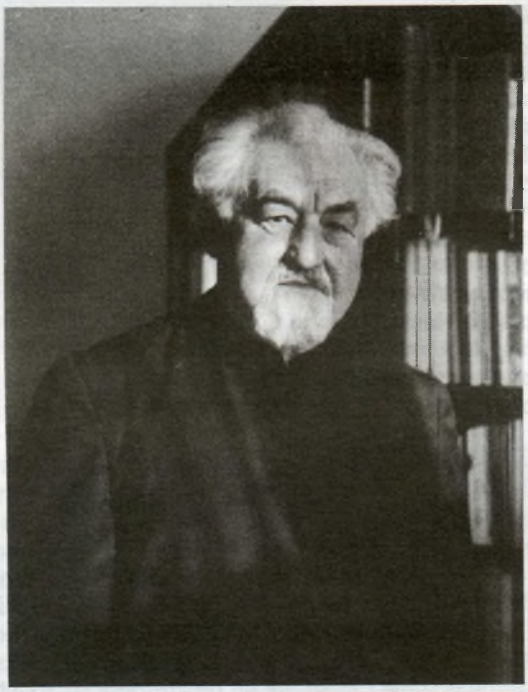

Po liturgii sme mali spoločné stretnutia. S niekoľkými ľuďmi sme sa zamýšľali nad základnými otázkami našej cirkvi. Vysvetľoval som im východnú liturgiu, staroslovienske texty, dejiny, exegézu.

Tak som sa udržiaval vo forme. Písal som tiež recenzie na nové teologické diela. Robím to dodnes. Sledujem tak najnovšiu literatúru, ktorá vychádza - exegetické, teologické a iné diela.

Nedávno som sa zaoberal Teilhardom de Chardin a hodnotením jeho diela po rokoch. Niektoré jeho poznatky sú už prekonané. Jeho všeobecná vízia rozvoja sily rozumu a lásky v matérii má však svoju platnosť.

V priebehu posledných prázdnin som napísal štyri recenzie.

• *Keď ste prišli sem, neprekvapila Vás tunajšia situácia?*

- My sme sledovali všetko, čo sa tu dialo. Boli sme veľmi dobre informovaní. Mňa tu nič neprekvapilo. Všade je zem Pánova a najlepšie tam, kde možno niečo robiť.

Tam som nemohol učiť, tu áno. Keď sa tu otvorila fakulta, bola to príležitosť prísť sem. My, ktorí žijeme v rehoľnom spoločenstve, sme trocha uzavretí pred vonkajším svetom. Jeho problémy sa nás veľmi netýkajú.

• *Je to veľká výhoda patriť do určitej komunity?*

- Áno, je to veľká výhoda, mal som ju vždy a všade, po celý čas. Ľudia ktorí prišli do Kanady, museli hľadať strechu nad hlavou, prácu. Ja som zapadol do spoločenstva, mal som kde bývať, pomohli mi nájsť prácu, žilo sa.

• *Mohli by ste nám povedať, čo Vás priviedlo k východnému obradu?*

-Velehrad je známy cyrilo-metodskou tradíciou. Tam som videl Mons.Gojdiča, ktorý tam chodieval 5. júla na púť. Tam som zažil východnú liturgiu. Veľmi sa mi zapáčila.

V roku 1968 som sa hlásil do seminára v Olomouci, chcel som tam vyučovať: vtedy ma takmer prijali. Prišla sovietska armáda, plány sa zmenili. Tak dnes vyučujem v Prešove.

• *Koľko predmetov vyučujete?*

- Veľa: Starý zákon, biblickú archeológiu, hebrejský jazyk, latinský, grécky, staroslovienský, moderné jazyky - angličtiny, taliančinu - tu i v Spišskom Podhradí, o francúzštinu a nemčinu je menší záujem. Viete, keď človek chodí po svete, veľa sa toho naučí.

• *Mnohí chodia a nenaučia sa toľko!*

- Záleží to na okolnostiach a na záujme.

• *Vychovávať a vzdelávať mladých ľudí je namáhavý proces. Čo Vám dáva táto práca?*

- Novú mladosť! Snažím sa im dať niečo, čo nám Pán Boh dal. Na čo by nám to všetko dával?

(Pokračovanie na 7. str.)

Veľký pôst

Dlhodobý Veľký pôst je obdobie strohého obmedzenia v stravovaní pred sviatkami Vzkriesenia, i paschy. Počas tohto postu cirkev zakazuje svadby a svetské zábavy. Pôst sa začína pondelkom po ukončení fašiangov. Rímskokatolíci sa začínajú postiť v popolcovú stredu na znamenie posypania hlavy popolom pri bohoslužbách.

Prvá časť pôstu sa spája s takými biblickými udalosťami, ako napríklad štyridsaťročné blúdenie Židov na púšti, štyridsaťdenný pôst Mojžiša a štyridsaťdňový pôst Ježiša Krista. Druhá časť pôstu je venovaná pamiatke na utrpenie Spasiteľa na kríži.

Pôst má starobylý predkresťanský pôvod. Nedostatok potravín bol často príčinou vynúteného obmedzenia v stravovaní. Neskôr sa pôst stal náboženskou sankciou. Podľa mienky teológov pôsty by mali utvoriť vo veriacich miesto pre citové morálnoduchovné hodnoty. **(ak)**

Keď teraz vstupujeme do tajomných dní, posvätených liekom pôstu, dbajme na to, aby sme počúvali príkaz apoštola: "... očisťme sa od každej poškvrny tela i ducha..." (2 Kor. 7,1), aby sme zvládli zápas, ktorý sa odohráva v každej podstate, aby duch, ktorý podľa Božieho riadenia bol ustanovený za vládcu tela, dosiahol svojej vladárskej dôstojnosti, aby sme nikomu neubližovali a nezavinili tak, že budeme ohováraní a potupovaní. Právom nás totiž neveriaci potupujú a budú posilňovať svoju nenávisť k náboženstvu chybami nášho nešľachetného jazyka, keď nebude správanie tých, ktorí sa postia, v súlade s rýdzosťou dokonalej zdržanlivosti. Podstatou nášho pôstu nie je zdržanlivosť od pokrmov. Keď neodvádzame svoju dušu od neprávosti a keď nedržíme svoj jazyk na uzde pred znevažovaním svojich bližných, potom odopierame svojmu telu pokrm bez úžitku.

Sv. Lev Veľký

Pokora je najdôležitejšia

(Pokračovanie zo 6. str.)

• *Aký je záujem študentov o štúdium na tejto fakulte?*

- Niektorí sú výborní. Tohto roku som zariadil intenzívny kurz gréčtiny. Prihlásilo sa tridsať študentov. Prišiel nás navštíviť kardinál Silvestrini. Bol veľmi prekvapený. Študenti sú rôzni, tak ako všade.

• *Chodili ste po svete, veľa ste toho videli. Aký je váš názor na poslanie cirkvi v spoločnosti?*

- Cirkev v čase našich otcov a dedov, predstavovala niečo, o čo sa človek mohol oprieť. V minulých rokoch ju diskreditovali - áno aj nie. Hovorili proti nej, ľudia sa jej držali, pretože bola ohrožovaná. V Čechách hovoria, že dnes chodí do kostola menej ľudí, ako v čase totality. Prečo? Vtedy sa tam chodilo, pretože sa to zakazovalo. Dnes tam treba patriť z presvedčenia.

Viete, všetci by sme sa mali usilovať o kresťanskú spoločnosť, ktorá podporuje rodiny.

Človek začne niečo robiť rozumovo, napr. zo zvyku a neskôr ho vedie i cit k tomu, aby pokračoval.

My si myslíme, že všetkému musíme rozumieť. To nie je pravda.

• *To je veľmi závažné tvrdenie. Dnešný človek chce všetko poznať, chce všetkému rozumieť, čo s tým?*

- Áno, to je ten antropocentrizmus.

(To je názor, že človek je stredobodom i cieľom svetového diania. Pozn. red.)

• *Pochopenie toho, že nemusíme všetkému rozumieť, vyžaduje úžasnú pokoru.*

- Áno, pokora je jediná, skutočná cnosť kresťana. Bez pokory nie je kresťanom. Ľudský rozum sa stále rozvíja a nikdy nedosiahne svojej dokonalosti na tomto svete. Znamená to, že je to rozvíjajúca sa možnosť, ktorá nedosiahne svojho skutočného rozmachu tu na tomto svete.

To je rezervované až v spojení so skutočným Intelektom vo večnosti. Tak je to s ľudským rozumom.

Pokora je ocenenie seba samého v tej miere, čo skutočne som. Pokora nechce viac, než čo som. Pokora uznáva, že druhý ma môže kritizovať a povedať mi to, čo ja na sebe nevidím. Iní vidia moje chyby lepšie. Pokora je sadnúť si na svoje miesto. Nič viac. A to nedokážeme, pretože sme egoisti. Každý človek si myslí o sebe viac, než skutočne je. Pokora je pochopenie hraníc svojho bytia. My stále utekáme za tie hranice.

• *Ako vidíte spoločnosť, v ktorej žijeme?*

- Naša spoločnosť sa musí znova vychovať. Chýba tu základné náboženské vzdelanie, ktoré sme mali my, ako deti.

• *Čo máte konkrétne na mysli?*

- Čo mám konkrétne na mysli ja, zo svojho stanoviska? Musíme vedieť kto bol Abrahám, Dávid, poznať osobnosti Starého i Nového zákona. To sme my ako deti vedeli.

Musíme prevychovať spoločnosť. Bo- la tu kresťanská tradícia, je na čo nad- viazať. Je to na dobrej ceste.

Niektoré zvyky, čo sa tu za štyridsať rokov zakorenili, to však môžu brzdiť. Mám na mysli napr. zvyk nepracovať.

• *Otče, do ktorého miesta vo svete prináležíte?*

- Mám tri oporné body - tu, v Čechách a v Kanade. V Starom zákone v liste Jeremiáša, ktorý posiela Židom do exilu, sa hovorí - hľadajte dobro tej krajiny, kde ste, v ktorej žijete, pretože to je i vaše dobro. ***Mária PEŠEKOVÁ***

Na nemocničných chodbách môžeme čítať nápis: Ticho lieči. V týchto dvoch slovách je ukrytá hlboká pravda. Okrem tela lieči ticho aj naše myšlienky, ktoré v tichom uvažovaní o Ježišovej láske dávajú našej duši tú správnu pochodeň. Ticho na perách je tichom v srdci, inák povedané dáva pokoj človeku. Ticho je veľkou zbraňou tam, kde je nepokoj, je silou, keď sme rozorvaní svetom. Ticho je neodmysliteľným prostriedkom pri meditácii o Bohu. Ďalej už nechávame priestor v tomto uvažovaní o tichu a jeho hlbokom zástoji vo svete nášmu stálemu dopisovateľovi mnichovi Jozafátovi. Zamyslime sa nad tým...

TICHO

Izák Sýrsky nám pripomína, že slovo bolo stvorené v čase. Ticho však patrí večnosti. Slovo je vždy nejakého "ja", skutočné ticho je mimo "ja". Slovo bolo stvorené v čase. Ticho naopak patrí večnosti. Miluj ticho a cez neho vstúpiš do budúceho sveta.

Ticho nie je jednoducho vec negatívna - pauza medzi slovami, či dočasné prerušenie rozhovoru... Správne pochopené ticho je pozitívne: je stavom pozornosti, bdelosti a predovšetkým počúvania... Počúvania hlasu modlitby vo svojom srdci, rozumenie tejto modlitbe a pochopenie toho, že tento hlas nie je náš, ale niekoho iného, ktorý hovorí v nás...

Sme sami vo svojej izbe a hraje nám rádio... Naraz zazvoní telefón. Zdvihneme ho. Tu však sa musíme ospravedlniť volajúcemu, aby trocha počkal, pretože ho nepočujeme dobre, a pôjdeme vypnúť rádio. Potrebujeme ticho. Tak isto i pri našom rozhovore s Pánom Bohom. Tak isto pri našej modlitbe potrebujeme ticho.

Ticho je podmienkou dobrej modlitby. Je tiež ovocím modlitby. Viac sa modli, viac ticha do teba vstúpi. Hovoriť pre Boha je dobré, ale tiež mlčať pre Boha je dobré. Veľmi málo ľudí vychutnalo skutočné ticho, bez ktorého niet spojenia s Bohom. Ten, kto ho ochutnal, ten ho hľadá bez prestania. Keď sa modlíš, musíš urobiť ticho... Musíš umlčať svoje "ja", nechaj, nech hovorí modlitba!

"Modliť sa" - to nie je iba hovoriť Bohu, ale i vydržať Jeho mlčanie. "Počúvaj, Izrael" - je prvým prikázaním.

Niektorí zachovávajú ticho pier, ale dajú sa unášať predstavami... Ak vo svojom srdci odsudzujú bratov, čo to osoží? Ini, naopak, hovoria od rána do večera, ale uchovávajú svoje srdcia v tichu pred Bohom. Hovoria, aby boli užitoční blížnemu.

Opýtali sa prepodobného Pimena (žil v 5.storočí):

"Čo je lepšie? Mlčať, alebo hovoriť?" A Pimen im odpovedal:

"Kto hovorí na slávu Božiu - robí dobre. Kto mlčí na slávu Božiu - robí dobre. Sú ľudia, ktorí nikdy nehovoria a pritom hovoria neprestajne: a sú ľudia, ktorí hovoria od rána do večera, a pritom vždy mlčia. Pod prvými rozumiem tých, ktorí mlčia jazykom, ale vo svojom srdci odsudzujú svojho blížneho. Pod druhými rozumiem tých, ktorých jazyk hovorí neprestajne, ale v srdci o nikom nemyslia zle" (Primiry christijanskych dobroditelej, S.Peterburg, 1899, str.96).

Ak hľadáš ticho, neveď dlhé rozhovory o jeho kráse a úžitku. Netreba ísť na púšť, stačí mlčať. Ak odstrániš zo svojich úst každé zbytočné slovo, každé posudzovanie tvojich bratov, ak nebudeš hovoriť o tom, čo nevieš, staneš sa skoro mlčanlivým človekom...

Otcovia Cirkvi hovoria, že ticho nie je potrebné "robiť", ono už je, stačí odstrániť slová, stačí byť ticho... Blahoslavení tí, čo počúvajú slová Ježišove, ešte viac blahoslavení sú tí, čo počuli jeho ticho.

Podľa východných starcov ticho pier má so sebou priniesť ticho srdca, ktoré je schopné uviesť ticho Ducha. Ale to posledné ticho je darom, je jedným stavom, ktorý sa nemôže získať iba vďaka vlastným silám, prostredníctvom askézy alebo skúseností...Ježiš skôr než prehovoril, mlčal 30 rokov, a keď k nám prehovoril, hovoril iba stručne. Príkladom mlčanlivosti je i jeho pestún: sv.Jozef - pravdepodobne toho tiež veľa nenahovoril, veď vo Svätom písme nemáme zaznačené ani jediné jeho slovo...

Keď igumena Pambu žiadali, aby povedal nejaké slovo patriarchovi z Alexandrie pre dobro jeho ducha, starec odvetil: "Ak si nebeže úžitok z môjho mlčania, tým menej si ho vezme z mojich rozhovorov."

Opýtali sa jedného starca egyptskej púšte:

"Čo znamená, že sa ľudia budú zodpovedať v deň súdu z každého daromného slova, ktoré vyslovia?" (Mt 12,36). A on im odpovedal: "Každé slovo, ktoré sa týka materiálneho objektu, okrem tých nemysliteľných (nevyhnutných), je daromným slovom. Iba slová, ktoré sa týkajú spasenia duše nie sú neužitočnými klebetami. Ale istotne i v tom je lepšie viackrát ostať v tichosti, lebo hovoriac o dobre, sa prichádza ku zlu."

(Výroky Otcov púšte, 555)

Ovládať náš jazyk je veľmi ťažko.

Abba Sisoes (žil na egyptskej púšti v 4.-5. storočí) raz povedal s úprimnosťou: "Ver mi, už tridsať rokov sa nemodlím k Bohu za iné hriechy, ale sa modlím takto: "Pane Ježišu, ochraňuj ma pred mojím jazykom. A ešte doteraz každý deň padám a hreším - a príčinou toho je jazyk". Výroky Otcov púšte IV,39.

Abba Jozef sa opýtal od abbu Nisteroma:

"Čo mám robiť so svojím jazykom? Pretože ho nemôžem držať na uzde". Starec mu odpovedal:

"Keď hovoríš, máš pokoj?" Odpovedal mu: "Nie".

"Teda prečo hovoríš, keď nemáš pokoj? Radšej buď ticho. A keď sa prihodí rozhovor, radšej viac počúvaj ako hovor"

(Výroky otcov púšte).

Niekedy si prví mnísi vyberali čudné spôsoby ako ovládať svoj jazyk. To však nám dokazuje i to, ako si skutočne vážne uvedomovali potrebu zbytočne nehovoriť. Hovorí sa, že otec Agaton žil tri roky s kameňom v ústach, dokiaľ sa nenaučil praktizovať mlčanie.

(Výroky Otcov púšte, IV, 7).

Sv. apoštol Jakub nám hovorí: "Vedzte, bratia moji milovaní: každý človek má byť rýchly, keď treba počúvať, ale pomalý do reči a pomalý do hnevu" (Jak 1,19). A tiež: "Kto sa neprehrešuje slovom, je dokonalý muž, schopný udržať na uzde aj celé telo. Keď dávame koňom do úst zubadlo, aby nás poslúchali, ovládame celé ich telo. Hľa aj lode: hoci sú také veľké a ženú ich prudké vetry, maličké kormidlo ich riadi ta, kam chce kormidelník. Tak aj jazyk: je to síce malý úd, ale honosí sa veľkými vecami. Pozrite, aký malý oheň akú veľkú horu zapáli. Aj jazyk je oheň, svet neprávosti, jazyk je medzi našimi údmi ten, ktorý poškvrňuje celé telo, rozpaľuje kolobeh života a sám je peklom rozpálený. Človek krotí a aj skrotil všetky druhy zveri, vtákov, plazov i morských živočíchov, no jazyk nik z ľudí skrotiť nemôže. Je to nepokojné zlo, je plný smrtiaceho jedu. Ním dobrorečíme Pánovi a Otcovi, a ním aj zlorečíme ľuďom, stvoreným na Božiu podobu. Z tých istých úst vychádza dobrorečenie i zlorečenie. A nemá to tak byť, bratia moji. Vari prameň chrlí tým istým otvorom vodu sladkú aj horkú? Vari môže, bratia moji, figovník rodiť olivy alebo vinič figy? Ani slaný prameň nemôže dávať sladkú vodu" (Jak. 3,1-12).

jeromnich Jozafát, OSBM

AKO SME SA NAŠLI

Ak má dievča 27 rokov a je stále slobodné, musí si chtiac - nechtiac občas vypočuť nejakú tú poznámku. To bol aj môj prípad. Moje postavenie doma zhoršovalo to, že dve mladšie sestry už boli vydaté. V práci som mala niekoľko nápadníkov, ale vadilo mi na nich, že sú neveriaci a o viere sa nechcú a nedokážu baviť. Podala som si niekoľko inzerátov, ale neúspešne. Spomínam si, aké zvláštne pocity som mala, keď sa aj najstaršia sestra stala mamičkou - mala som veľkú radosť z práve narodeného človiečika, ale cítila som v sebe taký tlak, veľkú túhu mať niekoho, túhu, ktorú sa však nemohla naplniť. Ťažko sa mi tie pocity popisujú, povedala by som, že sa ani veľmi vieryhodne opísať nedajú - ako popísať prázdno, ktorá v sebe človek má? Pochyby o sebe samej. Beznádej. Stav mojej duše niekedy hraničil so zúfalstvom, zdalo sa mi, že sa zo svojej samoty nedokážem povzniesť, nemohla som sa sústrediť na žiadnu prácu, odnášalo to moje okolie.

Už pred revolúciou som bola v bližšom kontakte s jednou rehoľnou rodinou. Boli časy, keď som si myslela, že sa sama stanem rehoľnicou, necítila som však povolanie k rehoľnému životu tak silno, aby som vstúpila do ich rehole. Neskôr pochybnosti o sebe samej, o ktorých som sa zmieňovala, ma však znovu privádzali na myšlienku rehoľného života, pýtala som sa, či mi Boh neposlela práve tieto pochybnosti preto, aby mi pomohol rozhodnúť sa pre vstup do rehole. Mala som v sebe zmätok, ako by mi Božia vôľa unikala pomedzi prsty, nevedela som ako ďalej. Boh mi však poslal človeka, ktorý mi pomohol. Do našej farnosti prišiel nový kňaz. Niektorí ľudia hovorili, že je už príliš starý a že k nám mali poslať nejakého mladšieho. Starý kňaz si však skoro získal obľubu celej farnosti. Bol veľmi milý, srdečný, každého vypočul a prekvapoval svojimi modernými názormi. Stal sa mojím duchovným sprievodcom. Doporučoval mi nielen napĺňovať svoj čas užitočnou prácou, životom pre druhých, nestraniť sa ľudí, starať sa o tých, ktorí potrebujú nejakú pomoc, ale taktiež sa modliť, na modlitbu kladol mimoriadne veľký dôraz. Z jeho podnetu sme vytvorili spoločenstvo, v ktorom sme sa dvakrát týždenne modlili ruženec, začala som sa taktiež viac modliť svojimi slovami, zverovať Pánu Bohu všetky svoje starosti, pochybnosti, chváliť ho, aby mi otvoril srdce pre prijatie Ducha Svätého. Do môjho života vstúpilo Písmo Svätě, ktoré som začala každý deň - aspoň malý kúsok - čítať. Snažila som sa načúvať Božiemu slovu a prosila som Pána, aby premenil moje tmavoty svojím svetlom. Verila som, že mi Boh pomôže.

A Boh mi pomohol. Spôsob, akým som sa zoznámila s mojím terajším manželom, bol veľmi prostý. Za našim pánom farárom občas prichádzali jeho bývalí farníci pomáhať mu s prácou, alebo len tak na návštevu.

Vídala som sa s nimi v chráme i na fare. Najčastejšie nám prichádzala jedna rodina, ktorá mi bola veľmi sympatická. Možno preto, že jej členom bol chlapec, s ktorým sme si padli do oka. Dnes máme ročného chlapčeka a šťastné manželstvo. A vôbec nelutujem to, čo som prežívala pred svadbou, myslím, že ma tak Boh viedol preto, aby upevnil moju dôveru v neho. Chcela by som povzbudiť všetkých, ktorí sú na tom podobne, ako som bola ja, aby nemalomyseľnili, žili pre druhých a veľa sa modlili.

čitateľka z Moravy

Kto vášnivo miluje,
nežije už v sebe samom,
ale v milovanej bytosti;
čím viacej opúšťa vlastnú
bytosť a takmer prechádza
v toho, koho miluje,
tým väčšiu rozkoš pociťuje.

Erasmus ROTTERDAMSKÝ

Z VAŠICH Llistov

Z listu našej čitateľky Margity Sotákovej vyberáme podstatnú časť vyznania, ktoré prípadne azda osloví aj iných.

V jednej českej piesni sa spieva: "Ja se vznášim, ja chci létat..." Čosi podobné sa stalo alebo deje aj so mnou. Prežila som už takmer pol storočia. Vyrástala som v dobrej kresťanskej rodine, kde sa žilo príjemne, radostne, pretože tam bolo veľa porozumenia, veľa lásky. Moja mamka denne citovala slová evanjelia, či už pri práci, či vo chvíľach radostných alebo menej príjemných a podľa nich sa snažila aj žiť i nás päť deti vychovávať.

No ja som si hĺbku týchto slov vtedy akosi neuvedomovala. Zároveň som bola vychovávaná socialistickou školou a to tak dôkladne, že hrdinovia alebo osoby ako bol Jánošík, kpt. Nálepka, V.I. Lenin, timurovci, mladogvardejci a mnoho iných, boli pre mňa vzorom, možno, že takmer bohovia.

Kto bol pre mňa vtedy Ježiš Kristus?

Možno podobný hrdina, ale i ten bol dokonalou socialistickou výchovou zatienený, zatisnutý do úzadia.

Keď som sa pred dvoma rokmi horko-ťažko po mnohých rokoch odhodlala vstúpiť do našej cerkvi na jednu z večerných liturgií, netušila som tú závratnú zmenu, ktorá sa so mnou udeje.

Vchádzala som do chrámu so zmiešanými pocitmi, plná neistoty, strachu. Som totiž učiteľka. Počas liturgie takmer s otvorenými ústami som počúvala slová nášho duchovného otca, ktoré smerovali rovno do môjho srdca.

Myslela som si: "To nie je možné, veď to hovorí o mne, veď to hovorí mne..." To boli dôkladne vysvetlené slová evanjelia.

Od onoho večera medzi najradostnejšie chvíle môjho života patrí návšteva kostola či cerkvi, pretože som práve tu spoznala to, čo je pre človeka najdôležitejšie. Tu som sa stretla s učením Ježišovým. Tu som sa naučila spoznávať tú pravú krásu a múdrosť. Nastúpila som i na neokatechumenantnú cestu a nádherné chvíle, ktoré prežívam v našom neokatechumenátnom spoločenstve sa nedajú vyvážiť ničím.

Za tieto radostné chvíle, ktoré som bola ukrátená v mladom veku, no našťastie ich môžem prežívať teraz, vďačím Pánu Bohu a nášmu duchovnému otcovi, ktorý mi otvoril nielen oči, ale i srdce.

I neveselé dni v mojom živote sa mi stali príjemnejšími, pretože sa môžem, smiem a dokážem rozprávať s Bohom.

Verte mi, ja nechodím, ja sa vznášam...

Kresťanský svet

Dni 21. a 23. január v rámci týždňa modlitieb za jednotu kresťanov boli dňami pôstu a dňami osobitnej modlitby za vyprosenie od Pána daru spravodlivého a trvalého pokoja na Balkáne.

Svätý Otec k tomu na audiencii povedal: - Lebo ten pokoj je možný napriek všetkému, čo sa už dlhšie robí v tejto dlho sužovanej oblasti. Je možný za podmienok, ak celé medzinárodné spoločenstvo bude mať odvahu vziať na seba zodpovednosť za rešpektovanie ľudských práv a medzinárodného práva, na ktorom sa zakladá vlastná existencia.

Preto sa chceme postiť a modliť, nech dobrotivý Pán Boh, ktorému je všetko možné, osvieti svojím Duchom mysle ľudí a pomôže im znovu nájsť cesty zmierenia, bratstva a pokoja.

Drahí bratia a sestry - pokračoval - z roka na rok si uvedomujeme kroky, ktoré sme urobili na ťažkej ceste k zjednoteniu medzi kresťanmi. Každý krok, aj ten najmenší, je dôležitým príspevkom, ktorý povzbudí veriacich uvedomiť si skutočnosť, že Pán vždy pomáha svojou milosťou. V hľadaní jednoty treba pokračovať dialógom, pozorným štúdiom bratských vzťahov a s mysľou upretou na tvár Ježiša Krista, ktorý chce, aby všetci vo svete roztratení synovia a dcéry boli jedno, aby svet uveril.

Cesta kresťanov k úplnému spoločenstvu vyžaduje od každého úsilie, ale predovšetkým modlitbu - zdôraznil to už Druhý vatikánsky koncil, keď pripomína, že sväté predsavzatie obnoviť jednotu všetkých kresťanov v jednej jedinej Kristovej Cirkvi presahuje ľudské sily a schopnosti. Preto je potrebné vkladať všetku nádej do Kristovej modlitby za Cirkev, do lásky nebeského Otca voči nám a do sily Ducha Svätého. Modlitba dáva konkrétnu možnosť účasti na podujatí, ktoré zaväzuje vo svedomí každého veriaceho bez závislosti od toho, akú úlohu má v Cirkvi.

□ □ □

Izrael a Svätá stolica normalizovali 30. decembra 1993 svoje vzájomné vzťahy. Zodpovedajúcu dohodu podpísali v Jeruzaleme zástupca ministra zahraničných vecí Izraela, Yosi Beilin a zástupca Vatikánu Mons. Claudio Celli. V zásadnom dokumente členom na 15 paragrafov Vatikán oficiálne uznáva Izraelský štát. Úplné diplomatické styky majú byť nadviazané v priebehu štyroch mesiacov výmenou veľvyslancov.

Obe strany v dohode deklarujú odmietnutie antisemitizmu a rasizmu, ako aj ochotu k náboženskej tolerancii a dialógu. Izrael sa zaväzuje rešpektovať "status quo", ktorý od r.1852 upravuje spolužitie a práva kresťanských cirkví hlavne na svätých miestach. Izrael uznáva právo Vatikánu vydržiavať sociálne zariadenia a školy a zohľadňovať náboženské práva ako i katolícku výchovu.

OTEC KARDINÁL TOMKO 70-ročný

Cestovná kancelária Omega tours, Humenné, Kukorelliho 60, tel. 58-95 organizuje pri tejto príležitosti zájazd do Ríma.

TERMÍN:

10. 3. - 14. 3. 1994, cena 2 650,- Sk.

V cene je zarátané: 1x nocľah v Bratislave, 1x nocľah v Ríme s raňajkami, autobusová doprava, sprievodca CK a poistenie.

PROGRAM:

1. deň: odchod z Humenného (resp. z východiskovej stanice) v ranných hodinách, príchod do Bratislavy, nocľah.

2. deň: v skorých ranných hodinách príchod do Benátok, resp. Padovy, prehliadka, odchod do Ríma jazdou cez noc.

3. deň: ráno príchod do Ríma, prehliadky najznámejších sakrálnych a historických pamiatok (bazilika sv. Petra, sv. Klimenta, kostol S.Maria Maggiore a iné), nocľah v Ríme.

4. deň: účasť na zvláštnej audiencii u Svätého Otca, popoludní účasť na sv. omši, ktorú celebruje otec kardinál J. Tomko, návšteva Ústavu sv. Cyrila a Metoda. V neskorých večerných hodinách odchod z Ríma, jazda cez noc.

5. deň: zastávka v Rakúsku, príchod domov v neskorých večerných hodinách.

Prezident blahoželal k sedemdesiatinám

Jeho Eminencia
Ján Chryzostom kardinál Korec
nitriansky diecézny biskup

Osud slovenského národa sa veľmi tesne spája s históriou kresťanstva na ním obývanom území. Môžeme preto s určitosťou hovoriť, že kresťanstvo stálo pri kolíske našej etnogenézy. Sú to práve jeho hodnoty, ktoré nás previedli stáročiami plnými dejinných búrok a zlomov až k dnešnej zvrchovanej existencii v samostatnej Slovenskej republike. Aj dnes, na konci 20. storočia, kresťanstvo priamo či nepriamo ovplyvňuje život Európy a sveta. Všetko, čo v dnešnej civilizácii a kultúre vzniká, sa zákonite musí vyrovnávať s duchovnou čistotou kresťanského učenia. Ani ponuky riešiť otázky zmyslu života po novom nemôžu obísť mravnú silu evanjelií a pôsobenie tajomstva pokory a lásky.

Ako hlava štátu spájam s kresťanstvom aj neľahký, bolestivý proces duchovnej obnovy nášho históriou tak ťažko skúšaného národného spoločenstva. Verím v obrodnú silu Dobrej zvesti a ľudskej solidarity osnovanej na prikázaniach Desatora. Práve táto sila, neúnavne pracujúca v našich dušiach, povalila pokus zbaviť človeka jeho identity.

Vážim si Váš zápas o slobodu nášho kresťanského a národného bytia, preto cítim povinnosť vyjadriť Vám osobnú úctu a poďakovanie.

Vo Vašej osobe sa personifikuje mnohoročné úsilie kresťanov a celého nášho národa vymaniť sa z okov totality a vrátiť sa k životu podľa svedomia. Je to cesta neľahká a zrejme vôbec nie krátka. Čaká nás na nej dlhodobý proces budovania úcty k ľudskému životu, na ktorý tak často siahame už v živote matky. Bez nápravy súčasnej situácie nemožno obnoviť stabilitu rodín a ozdraviť život celého národa.

Viem, že toto všetko je zmyslom Vášho života. Dovoľte mi preto pri príležitosti Vašich sedemdesiatin zaželať Vám do ďalších rokov života veľa zdravia, síl a Božích milostí.

Bratislava 20. 1. 1994

S úctou

Michal Kováč
prezident Slovenskej republiky

Večné sľuby v Ríme

Dňa 1. 1. 1994, na sviatok sv. Bazila Veľkého, v Ríme, v dome Generálnej kúrie otcov baziliánov na ulici Via Sna Giosafat, v miestnej kaplnke Krista Kráľa zložili počas Liturgie sv.Bazila Veľkého do rúk protoarchimandrita Rádu sv.Bazila Veľkého o. Izidora Patryla, OSBM, svoje večné sľuby piati mladí baziliáni: jeden z Ameriky, jeden z Argentíny, dvaja z Rumunska a jeden zo Slovenska. Ide o Damiána Ľubomíra Kiču, OSBM, rodáka z Pčolinného.

Brat Damián odišiel na Západ roku 1987. Noviciát v Ráde sv.Bazila Veľkého urobil roku 1989/90 v Glen Cove, štát New York v USA. Tohto roku ukončuje svoje teologické štúdiá na pápežskej univerzite sv.Tomáša Akvinského (Angelicum). **V.M.**

Umenie a ikona

(Rozhovor so sestrou Esther)

(Dokončeie z čísla 3)

☐ ***Existuje teda spoločná ikonografia?***

- Predtým než odpoviem, chcem povedať, že rímska Cirkev, ku ktorej patrím, nie je taká latinská ako by sme mysleli. Predovšetkým komunita prvých kresťanov Ríma bola založená najmä Židmi a epištola sv. Pavla Rímanom je adresovaná konvertitom židovskej diaspóry. Podľa mňa je Rím Jeruzalemom vo vyhnanstve. Keď navštívite rímske kostoly, nájdete pokladnicu byzantského umenia. V Ríme sa modlili po grécky. Omša bola vždy latinská. Používala sa liturgia,

ktorá má spoločný pôvod zvlášť zjavný v liturgii sv. Bazila.

Dalo by sa povedať, že máme ikonografiu prijateľnú z oboch strán až do VII. storočia. Ortodoxia nás vyzýva, aby sme znova našli svoje pramene.

☐ ***Čo sa teda deje?***

- Zvrat udalosti na našom západe, zapríčiní zánik sakrálneho umenia a umožní zrod moderného umenia. Až doteraz malo umenie predstavovať realitu neviditeľného sveta podľa veľmi presného kódu, tvoriac diela, ktoré inšpirovala posvätná bázeň. Slovo posvätný pochádza od latinského "sacer", z čoho vzniklo sacerdote, čo znamená kňazské povolanie. Sakrálne umenie je teda posvätné a prenáša čiastočne božstvo, ktoré predstavuje.

Aj ikony sú predstavy toho, čo je neviditeľné. Naše rímske zobrazenie Krista nebolo historickou rekonštrukciou Golgoty, ono prenášalo bázeň, prejav úcty pred obetou Boha -človeka, ktorý triumfoval na kríži, korunovaný nie tŕním, ale kráľovskou korunou, často odetý do veľmi dlhého rúcha alebo DO TUNIKY: Ale odrazu nastáva zvrat, sv.František pri zrode gotiky, ktorá bude naozaj nadmieru poznačená bolesťou a agóniou - svätý z Asisi sa náhle zjavuje ako živý kríž.

Dnes vidíme dopad turínskeho plátna na našu predstavu o obraze Krista, predstavte si dopad tohto ukrižovaného na predstavu maliarov. Celá jedna generácia videla človeka kanonizovaného temer za jeho života, obraz neviditeľného sveta, ktorý mala pred očami. Zúčastňujeme sa teda na transformácii v predstavovaní kríža, ktorý sa stáva ľudskejším, psychologickejším. Boh je sám bez pochyby otcom moderného humanizmu, pretože miluje človeka tak, že sa s ním spája tam, kde je na kríži.

Verím, že Boh prehovoril k západu jedinečným spôsobom a že v tom pokračuje. Nenachádzame napr. žiadneho stigmatizovaného ortodoxného svätca, hoci boli prípady stigmatizácie východných veriacich pripojených k latinskej cirkvi. Je to vlastná charizma spätá s vlastnou históriou a vlastnou ikonografiou.

OHEŇ SVETLO

☐ ***Takže vidíte bezprostredný kontakt medzi umelcami a Bohom...***

- Netreba si myslieť, že prvotní maliari talianskí Giottovia, Cimabuovia, Simonovia Martini, Fra Angelikovia boli umelcami, ktorí poslúchali svoje tvoriteľské vrtochy. Odovzdávajú nám novými formami vzácne okamihy prítomnosti Božej. Umenie sa stáva istým druhom Jakubovho súboja, v ktorom človek pri strete s Bohom opisuje božskú skúsenosť. Umenie už nie je posvätné, stáva sa mystickou príhodou. Aj o Michelangelovi, ktorého dielo ako celok nemieri k zbožnosti, možno povedať, že jeho Pieta, ktorú realizoval ako 24-ročný, je dielom silne inšpirovaným a rozpaľuje láskou toho, kto ju obdivuje.

Umelecké diela stáli na počiatku mnohých konverzií, ako Sputnaný Kristus pre Teréziu z Avily. Keď vidíte náboženské umelecké dielo, hľadajte za ním vždy skrytú mystiku. Týka sa to najmä barokového umenia, na ktoré sa viaže obnovenie mystiky XVII. storočia. Treba priznať, že za každým silným obdobím nasleduje obdobie dekadencie, baroko končí v rokoku, ale toto je normálny rytmus, ktorý nachádzame všade, aj u ikon.

Západná teológia bude zásluhou mystikov svedkom evolúcie, ktorú netreba charakterizovať ako zradu na Otcoch a na tradícii. Čím ďalej tým viac ozrejmí tradíciu a bude mať svojich maliarov, svojich sochárov, svojich hudobníkov, ktorí ju vyjadria spôsobom, ktorý prehovorí k duši a k duchu.

Feu et Lumiére

Preklad A.Ch.

Udalosti súčasného sveta a to tak toho bližšieho ako aj vzdialenejšieho nás stále viac presvedčujú, že sa dostávame do väčšej temnoty, do bludiska novopohanského prostredia, kde chýbajú reflektory Kristovho svetla a kde už často iba čmudia hasnúce knôty.

Táto skutočnosť nás privádza aj cez centrálnu liturgickú udalosť začiatku roku - sviatku Zjavenia Pána ku nevyčerpateľnému prameňu svetla, o príchode ktorého prorokovali viacerí proroci. Izaiáš hovorí o Galilei pohanov, o ľude bývajúcom v temnotách, ktorý uvidel veľké svetlo, ktoré zažiarilo tým, čo sedeli v temnom kraji smrti (por.Iz 9,2). Zachariáš, otec Jána Krstiteľa, naplnený Duchom Svätým, vo svojom chválospeve hovorí: "Tak nás Vychádzajúci z výsosti navštívil a zažiari tým, čo sedia vo tme v tôni smrti a naše kroky upriami na cestu pokoja" (Lk 1,76) a v tomto duchu znie aj Simeonov chválospev: "... svetlo na osvietenie pohanov a slávu Izraela tvojho ľudu" (Lk 2,32). Túto prorockú pravdu napĺňa Ježiš hneď po svojom krste v Jordáne, keď neostáva vo "svätom" Jeruzaleme, ale ide do krajiny Zabulón a Neftali, na ceste k moru za Jordánom, aby tam zažiarilo jeho veľké svetlo v tempotách pohanskej Galilei (por. Mat.4, 12-17). Výzvou tohto Kristovho svetla bola výzva k metanoi, k zmene zmýšľania, lebo sa priblížilo Nebeské kráľovstvo. Kto iný v dnešnom pohanskom svete môže zažiariť Kristovým svetlom, ak nie tí, čo sú v Kristovi pokrstení a kto predovšetkým, ak nie Kristovi kňazi? Vy ste svetlo sveta!

Z príhovoru sídelného biskupa
Mons. Jána HIRKU

Nestrácaj ducha, nezúfaj si, Mária Ti pomôže

Je 22. december 1993 večer. V tme sa rozhlaholia chrámové zvony a dávajú najavo, že o chvíľu veriaci v Iňačovciach privítajú putovný obraz klokočovskej Bohorodičky. Keď veriaci z Malých Zalužíc prinášali obraz, pod tmavou večernou klenbou obec Iňačovce vyzerala tak romanticky a majestátne, pretože za spevu piesne "Mária ochrana" sa rozsvietili sviečky veriacich, ktorí obraz prinášali i veriacich, ktorí obraz vítali.

Dostalo sa nám veľkej milosti, pretože naša nebeská Matka v podobe milostivého obrazu nás navštívila práve cez vianočné sviatky - sviatky pokoja a lásky. Preto prichádzajme k nej s láskou ako k svojej matke, podeľme sa s ňou o naše radosti i starosti - povedal duchovný správca farnosti Iňačovce o.dekan Michal Moskaľ.

Po privítacom príhovore začala sa sv. liturgia a po nej sme si uctili Pannu Máriu molebenom a veriaci Malých Zalužíc sa s milostivým obrazom rozlúčili.

Počas celého týždňa prichádzali do chrámu veriaci nielen z Iňačoviec a filiálky Jastrabia, ale i veriaci z Čečehova, aby spoločne predkladali svoje prosby, žiale, starosti, radosti a piesňami modlitbou sv. ruženca si uctili Matku Božiu. Celý týždeň, okrem Vianoc, prichádzali do chrámu odslúžiť svätú liturgiu otcovia redemptoristi. Tieto dni patrili duchovnej obnove. Otec Štefan Ištvanik vo svojich kázniach poukázal na význam a tradíciu úcty k Panne Márii a jej slová "Pokánie - pokánie zmeňte svoje vnútro, zmeňte svoj vzťah k Bohu a k večným hodnotám" prízvukoval v každej svojej kázni. Myslím, že mnohí z nás sa zamysleli nad jeho slovami a zobrali si ich k srdcu, aby tak načerpali duchovnú silu do ďalšieho života.

S piesňou "S Bohom buď, Matička naša milá..." sa veriaci z Iňačoviec s milostivým obrazom rozlúčili. Dňa 29.12. 1993 o 18.00 hod. vykročili v slávnostnom sprievode na čele s krížom, zástavami a obrazom autobusom smerom k Zemplínskej Širokej. Tu za spevu mariánskych piesní obraz klokočovskej Panny Márie odovzdali zemplínskym veriacim.

Veriaci z Iňačoviec

ODPOVEĎ NA VÝZVU

Na výzvu Svätého Otca Jána Pavla II. o post a modlitby za mier a pokoj v Bosne a Hercegovine odpovedali aj veriaci v Trebišove. V piatok, 21. januára t.r. po večernej sv. liturgii začala v kláštornej kaplnke Krista Kráľa o.baziliánov v Trebišove celonočná adorácia pred Najsvätejšou Eucharistiou. Vystriedalo sa na nej niekoľko stoviek veriacich z Trebišova a jeho okolia i so svojimi kňazmi. O pekný duchovný zážitok sa postaral aj žiacky gréckokatolícky zbor z Nového Ruskova.

Andrej JAKIM

Kronika sídelného biskupa Mons. Jána HIRKU

1.1. 1994
Slúžil slávnostnú svätú liturgiu na začiatok Nového občianskeho roka, ktorú prenášal Slovenský rozhlas na celom území, v Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Prešove.

6.1. 1994
Slúžil slávnostnú svätú liturgiu na sviatok Zjavenia Pána a vykonal posviacku Jordánskej vody v Katedrále sv.Jána Krstiteľa v Prešove.

10.1. 1994
Vykonal návštevu bohoslovcov v kňazskom seminári v Prešove.

11.1. 1994
Predsedal výberovej komisii pre prístavbu kňazského seminára v Prešove.

23.1. 1994
Slúžil svätú liturgiu v Katedrálnom chráme sv. Jána Krstiteľa v Prešove za nastolenie mieru v bývalej Juhoslávii.

29.1. 1994
Slúžil svätú liturgiu v Šarišskom Štiavniku za o.jubilanta Andreja Dujčaka, okresného dekana, ktorý sa dožil 60 rokov svojho života. Za jeho životné zásluhy ho vymenoval za čestného kanonika prešovskej diecézy.

Pred tromi rokmi sa gréckokatolícki veriaci v maličkej šarišskej obci Trnkov, vo farnosti Okružná, okr. Prešov, rozhodli rozšíriť svoju kaplnku Pokrova presvätej Bohorodičky z roku 1925 tak, aby z nej bol trojloďový chrám. V Trnkove žije v súčasnosti len okolo dvesto obyvateľov, preto výstavba chrámu je pre nich úlohou po každej stránke ozaj náročnou. Ich prvotné nadšenie im však doteraz vytrvalo a v tomto roku hodlajú s pomocou Božou dokončiť započaté dielo. Len čo počasie dovolí, Trnkovčania sa pustia do náročných záverečných prác. Naša snímka zachycuje stav výstavby Božieho domu v lete minulého roku.

(mh)

Pastorácia Rómov vo Varhaňovciach

Rómovia tvoria vo Varhaňovciach dve tretiny obyvateľstva. Podstatná časť sa hlási k rímskokatolíckemu obradu. Ich praktická náboženská činnosť sa obmedzovala na prijímanie sviatosti krstu, prvého sv. prijímania a sporadicky iných sviatostí.

Ich rímskokatolícka farnosť je v susednej obci Brestov. Pre zvýšenie pravidelnej návštevnosti bohoslužieb ponúkol im správca gréckokatolíckej farnosti o.František Fedor možnosť návštevy nášho chrámu. Od začiatku októbra minulého roku slúži sv. liturgiu pre Rómov každú druhú sobotu s platnosťou za nedeľu. V rámci homílie katechizuje. Je potešiteľné, že túto možnosť využili hlavne deti a mládež.

Postupne sa zvyšuje pravidelné pristupovanie k sviatosti zmierenia a sv. prijímania. Mnohí pristúpili k sviatostiam v období vianočných sviatkov.

Už sa prihlásili spolupracovníci pastorácie z radov Rómov, medzi ktorými najviac vyniká p. Mária Gáborová. Jednou z prvých akcií bolo pekné pásmo piesní a recitácií s privítaním sv. Mikuláša. Táto slávnosť sa konala v gréckokatolíckom chráme.

Kiežby táto iniciatíva priniesla výraznejšie úspechy v pastorácii Rómov aj v iných farnostiach.

Mária SMOLKOVÁ

Ukrajinské deti na Slovensku

Počas novembra a decembra minulého roka a januára tohoto roka boli k nám pozvané deti z Ukrajiny cestou Košickej a Prešovskej SKCH a Kyjevskej Charity podľa spoločného projektu "Pomoc deťom z oblastí postihnutých Černobyľom". Išlo o ozdravujúci pobyt so zameraním na duševný a telesný oddych deti od 6 do 12 rokov.

Televízne vysielanie, kde vystúpil pán riaditeľ SKCH Prešovskej diecézy - Ing. Maroš Šatný s oboznámením o pobyte ukrajinských detí u nás na Slovensku, otvorilo srdce mnohých ľudí, ktorí sa prihlasovali na prijatie dieťaťa na mesačný pobyt.

Prešovská diecéza SKCH rozmiestnila deti podľa písomných požiadaviek z grécko-katolíckych farských úradov v dvoch turnusoch. Prvý sa konal od 15.11. 1993 do 16.12.1993 vo farnostiach Medzilaborce, Habura, Michalovce a Hlivištia a druhý tzv. vianočný turnus prebiehal od 16.12.1993 do 15.1.1994 v Humennom, Strážskom a Zubnom.

Deti pricestovali vlakom do Užhorodu, odkiaľ ich poverená pracovníčka Mária Rajňáková so spolupracovníkmi rozviezla autobusom do jednotlivých farností. Deti sa už veľmi tešili na svoj "nový domov", lebo boli po dlhej ceste veľmi unavené. Počas celého obdobia bol udržiavaný kontakt s rodinami, či už formou návštev alebo telefonicky. Najkrajším programom pripraveným pre tieto deti bola Silvestrovská veselica v Humennom, kde deti spolu so Zborom sv.Terezky Ježiškovej vytvorili živú atmosféru tanca a hier, spojenú s poďakovaním rodičom a modlitbou k Bohu.

Deti z internátnej školy boli prevažne zo sociálne slabších a neúplných rodín alebo s malou rečovou vadou. Mnohé z nich nepoznali jogurty, pudingy, detské výživy, boli jednostranne živené a chabo oblečené (pri odchode detí bola už situácia opačná). V druhom turnuse sa vyskytli aj deti bohatších rodičov, čo bolo podmienené množstvom byrokratických prekážok na Ukrajine. Keďže išlo hlavne o duchovne ozdravujúce pobyty a deti si svojich rodičov nemôžu vyberať, snažme sa aj takéto prípady pochopiť a všetky deti prijímať s láskou, aj v ďalších turnusoch počas letných mesiacov.

Pekný ďakovný list o pobyte ukrajinského dievčatka Lesje Kučer v rodine, nám zaslala pani Marková, z ktorého vyberáme:

"... S dievčatkom sme boli spokojní. Veľmi dobre si rozumela s našimi dievčatami. Je skromná, spokojná s tým, čo má. Tak ju doma vedú rodičia i starká, ktorých si váži. Televízor pozerala málo, radšej háčkovala. No pozerali sme "Annu zo zeleného domu", "Ježiš z Nazareta" a rozprávky. Veľa nám rozprávala o svojej babuške, ktorá žije na dedine. Je pokrstená v pravoslávnom chráme, no doma do chrámu nechodí. Tu chodievala do chrámu veľmi rada. Páčil sa jej spev. Naučila sa i odpovedať. Dostala ruženec i soškou Panny Márie a sama ma poprosila, aby sme jej ju dali posvätiť. Vysvetlila som jej modlitbu ruženca. Dobre porozumela modlitbám v slovenskej reči, nebolo potrebné jej prekladať. Bola obohatením našej rodiny a v mnohom poslúžila príkladom..."

Mesačný pobyt rýchlo uplynul a deti, obohatené zážitkami, odcestovali opäť k vlaku do Užhorodu. Bolo to plaču, spomínania, vymieňania si adries s novými kamarátmi. V srdciach detí zostane vzácna spomienka a v ľuďoch myšlienka: "Čokoľvek ste urobili jednému z týchto maličkých, mne ste to urobili."

Ing. Libuša MIHÁLIKOVÁ

POMÔŽME

V našej dedine Jarovnice žije 13 - ročné dievčatko, ktoré sa narodilo bez rúk. Volá sa Paulínka. Má možnosť ísť na operáciu do Ameriky, kde operačným zákrokom ruky získa. Táto operácia však bude stáť milión korún. Je to dievča zdravé, veselé a nadané.

Prosili by sme Vás všetkých, aby ste aspoň maličkým príspevkom prispeli pre toto dievča. Každému úprimné Pán Boh zaplať!

Duchovný otec a mládež z Jarovníc

Svoje finančné dary môžete poukázať na: *SŠS - SABINOV 101350-579/0900*

Liturgická tradícia a disciplína východných cirkví a Katechizmus katolíckej cirkvi

(Pokračovanie z čísla 3)

Ako sme si teda ukázali v prvej časti článku, najvyšší učiteľský úrad cirkvi si aj v takom slávnostnom a dôležitom cirkevnom dokumente ako je Katechizmus katolíckej cirkvi, dal záležať na tom, aby vyzdvihol liturgickú prax a disciplínu východných cirkví. Urobil tak napríklad aj tým, že zaradil viaceré presné zmienky o pravej tradícii a disciplíne pri vysluhovaní sviatostí vo východných cirkvách do svojho oficiálneho textu. Z toho je jasné, že Cirkvi záleží na tom, aby táto prax ostala zachovaná v svojej plnosti, respektíve aby si sami členovia východných cirkví v duchu II. vat. koncilu uvedomili, že si:

"...majú navždy zachovať svoje právoplatné liturgické obrady a svoj spôsob života a že sa v tom nemajú zavádzať zmeny, iba ak si ich vyžaduje skutočný organický vývoj. Toto všetko majú teda s najväčšou vernosťou zachovávať východní kresťania sami, a preto si majú nadobudnúť čoraz väčšie vedomosti a čím dokonalejšiu prax v týchto veciach. Ak sa však od nich nenáležite odchýlili vinou okolností alebo osôb, nech sa usilujú vrátiť k starootcovským tradíciám" (Dekrét Orientalium Ecclesiarum-O východných cirkvách nr. 6).

Apoštolská konštitúcia Fidei depositum, ktorou bol vyhlásený nový Katechizmus katolíckej cirkvi, pripomína, že katechizmus sa dáva pastierom cirkvi a veriacim,"aby im slúžil ako text, na ktorý sa možno odvolať pre spoľahlivé a autentické vyučovanie katolíckej náuky".

V tomto duchu je povinnosťou nielen cirkevnej hierarchie, ale všetkých veriacich dbať o to, aby sme sa pri teoretickom i praktickom predstavovaní našej viery pridržali učenia obsiahnutého v tomto katechizme, a to aj čo sa týka obradovo-liturgických prejavov našej viery.

Učenie Katechizmu katolíckej cirkvi a niektoré prvky našej liturgickej praxe podľa knihy Sviatosti a sväteniny.

Bez snahy o akýkoľvek typ nekonštruktívnej polemiky by sme chceli po tomto citovaní stanoviska učiteľského úradu uviesť niektoré osobitosti, či nedopatrenia, ktoré sa behom časov dostali do liturgickej praxe našej cirkvi a ktoré môžu byť chápané ako ujma na jej skutočne východnom charaktere, ako si ho predstavuje a vyžaduje Katechizmus katolíckej cirkvi.

V roku 1987 Gréckokatolícky biskupský úrad v Prešove vydal knihu Sviatosti a sväteniny. V jej úvode sa píše, že:

"... aj naša Cirkev urobila pri uskutoňovaní záverov koncilu do praktického života kus práce. (...) Naším želaním je, aby toto požehnané dielo pokračovalo. S týmto zámerom predkladáme našim duchovným otcom aj toto dielko, ktoré by malo byť krokom vpred v danej oblasti. Zároveň veríme, že sa stane adekvátnym prekladom zo staroslovienskeho jazyka do živej spisovnej reči nášho ľudu. Treba si však uvedomiť, že nejde len o uskutočnenie doslovného prekladu pre nás tak posvätných textov. Dbali sme na to, aby sa v sviatostných úkonoch cirkvi uskutočnil duch koncilu, ale s osobitnou pozornosťou sme brali do úvahy tradíciu a zvyklosti našej cirkvi."(str. 5).

Hneď na začiatok treba uviesť, že z textu samotného úvodu, či prezentácie knihy nie je jednoznačne zrejmá jej záväznosť, respektíve dovolenosť, či platnosť jej používania pri liturgických úkonoch. Nie je teda jasné, či ide o oficiálnu liturgickú knihu miestnej cirkvi (tá by totiž k vydaniu vyžadovala schválenie Kongregácie pre Východné cirkvi, ktoré sa pri vydaní úradných liturgických kníh zvyčajne priamo, alebo nepriamo cituje na úvodných stranách), alebo len o študijno-pracovný text, schválený pre tlač na miestnej úrovni. V každom prípade však táto kniha dá sa chápať ako vyjadrenie istej tendencie vo formovaní liturgického života našej miestnej cirkvi.

Konkrétne porovnanie textov

Odhliadnuc od menej dôležitých častí a sprievodných obradov, porovnajme si iba niektoré podstatné prvky vysluhovania jednotlivých sviatostí, ako ich opisuje Katechizmus katolíckej cirkvi a uvedená kniha Sviatosti a sväteniny.

Krst a Eucharistia. Katechizmus hovorí, že vo východných obradoch po krste "bezprostredne nasleduje myropomazanie a Eucharistia". (nr. 1233).

Naša cirkev v praxi opustila tento zvyk na základe rozhodnutia Zamoščskej synody r. 1720, ktorá sa pritom zasa opierala o pápežskú bulu Benedikta XIV. Etsi pastoralis, určenú italo-gréckym komunitám v južnom Taliansku. Gréckokatolícki Rumuni upustili od tejto praxe až po Synode v Alba Julia roku 1872. Zdá sa, že motívom bola snaha o zavedenie ceremónie "prvého svätého prímania" na spôsob latinskej cirkvi.

Jasné slová Katechizmu katolíckej cirkvi, ako aj postoj katolíckej delegácie pri teologických rokovaniach s pravoslávnymi cirkvami, sa dajú charakterizovať ako návrh a výzva jednotlivým miestnym východným katolíckym cirkvám, aby opäť voviedli do svojej liturgickej praxe podávanie Eucharistie pokrsteným deťom a deťom všeobecne. Viaceré východné katolícke cirkvi si túto prax udržali a ďalšie ju už obnovili.

V knihe Sviatosti a sväteniny istý náznak akceptovania tejto zásady pozorujeme vo vyjadrení: "Obrad krstu je prispôsobený aj požiadavke vysluhovať krst vo svätej liturgii. Je tu zjavná úzka teologicko-historická súvislosť. V prvotnej cirkvi sa vysluhoval krst spoločne so sviatosťou birmovania a prvým svätým prijímaním. Medzi týmito prvými sviatosťami existuje teda istá nadväznosť. Je dobré a užitočné, keď sa na ňu viditeľne poukáže práve v tej súvislosti, ak sa prvé tri sviatosti vyslúžia spoločne. Je to vlastne obnova v intenciách prvotnej cirkvi. Bude vhodné, ak poukážeme, akým spôsobom sa vykonáva sviatosť krstu a birmovania v spojení so svätou liturgiou."(str. 10) A nasleduje opis včlenenia obradu krstu do Liturgie.

Zdá sa teda, že zostavovateľ pochopil spojenie sviatosti krstu s Eucharistiou ani nie tak ako udelenie Eucharistie krstencovi, ale skôr začlenenie krstu do slávenia Eucharistickej obeti. Už aj to je zaiste krok vpred, ale bolo by hádam žiaduce, aby sa táto myšlienka dotiahla do konca a aby sa aj u nás obnovilo podávanie Eucharistie krstencovi, ako o tom hovorí a ako to predpokladá Katechizmus katolíckej cirkvi, a aby sa k tomu znovuzaviedli aj príslušné liturgické texty.

Sviatosť formula krstu. Katechizmus pripomína, že prvoradý spôsob krstu je ponorením. Formula krstu vo východnej cirkvi je "Krstí sa služobník Boží N. v mene Otca i Syna i Svätého Ducha"(Nr. 1240).

Kniha Sviatosti a sväteniny sa ani nezmieňuje o možnosti krstu ponorením, ktorý je a ostáva riadnym spôsobom, popri ktorom je dovolený spôsob krstu liatím vody na hlavu krstenca. Čo je ešte pozoruhodnejšie, uvádza na str. 23 krstnú formulu nasledovne:

"Krstím služobníka Božieho (služobnicu Božiu)(meno) v mene Otca + i Syna + i Svätého Ducha + . Amen." V "Myšlienkach na úvod" sa toto vysvetľuje nasledovne:

"Formulu svätého krstu uvádzame v aktívnej forme. Treba si pritom uvedomiť, že tu nejde o zrozumiteľnosť dogmatickú, ale jazykovú. Krst po stránke dogmatickej je záležitosťou Kristovou. To znamená, že on sám spôsobuje účinky sv. krstu ... Obrad krstu je vonkajším znamením tejto duchovnej skutočnosti. Kňaz sám na základe poverenia Kristovho a z právomoci Cirkvi udeľuje sviatosť krstu. A keďže sa všetky symboly krstu udeľuje v aktívnej forme, je namieste, aby sa v aktívnej forme vyslovila aj formula krstu. " (str. 11).

Bude hádam namieste pripomenúť si, že sa k tejto téme vyjadril už sv. Ján Zlatoústy a to nasledovne:

"Zatiaľ čo kňaz vyslovuje nad katechumenom: Tento (povediac tu jeho meno) sa krstí v mene Otca i Syna i Svätého Ducha, ponorí mu trikrát hlavu do vody a vyzdvihne ho z nej, uschopňujúc ho prostredníctvom tohto tajomného zasvätenia k prijatiu Ducha."

Sv. Ján Zlatoústy pri tejto príležitosti nástojí na zdôraznenie služobnej, sprostredkovateľskej úlohy krstiaceho kňaza. Vyjadruje to takto:

"V skutočnosti to nie je iba samotný kňaz, ktorý sa dotýka hlavy krstenca, ale je to aj pravica Kristova. Potvrdzujú to predsa aj samotné slová toho kto krstí - nehovorí predsa "ja ťa krstím", ale "krstí sa" - poukazujúc tým, že on je iba vysluhovateľom milosti, že dáva k dispozícii svoju ruku, pretože tento úkon bol nariadený Duchom. Ten, čo naozaj koná všetko, je Otec, Syn a Svätý Duch nerozdielna Trojica:" (Ján Zlatoústy, Le catechesi battesimali-Krstné katechézy, Padova 1988, str. 203).

Katechizmus katolíckej cirkvi prijal za svoje dôvody sv.Jána Zlatoústeho a ako typický znak krstu vo východnom obrade uvádza pasívnu formulu "Krstí sa služobník Boží..."

Zdá sa, že ak si chceme zachovať právo aj naďalej sa nazývať cirkvou východnou, neostáva nám teda nič iné, len urobiť to isté.

o.Cyril VASIĽ,SJ

(Pokračovanie)

LITURGICKÝ KALENDÁR

V roku 1994 sa čítajú čítania podľa cyklu A

TÝŽDEŇ PO DRUHEJ PÔSTNEJ NEDELI

28. februára, pondelok: Bazil úctyhodný

Menlivé časti na sv. lit. z pondelka o anjeloch alebo o úctyhodnom.

Ef 4,25-30); Slnko nech nezapadá nad vaším hnevom. Mt 18,21-35; Nie sedem ráz, ale sedemdesiatsedem ráz (odpustiť).

1. marca, utorok: Eudokia, mučenica

Menlivé časti z utorka o sv.Jánovi Krstiteľovi alebo o mučenici.

Flp 2,12b-18; S bázňou a chvením pracujte na svojej spáse. Mt 21,28-32; Syn môj, choď dnes pracovať do vinice.

2. marca, streda: Teodot, biskup a mučeník

Menlivé časti zo stredy o sv. kríži alebo o biskupovi mučeníkovi.

Ef 4,11-16; Žime podľa pravdy. Mt 7,24-28; Dom sa nezrútil, lebo mal základy na skale.

(Liturgia vopred posvätených darov)

3. marca, štvrtok: Eutrop a spoločníci, mučeníci

Menlivé časti na sv. lit. zo štvrtka o apoštoloch alebo o mučeníkoch.

Kol 3, 16. 23-25; 4, 2-4; V modlitbe buďte vytrvalí. Lk 6, 27b-31. 35b-38; Modlite sa za tých, čo vás potupujú.

4. marca, piatok: Gerazim úctyhodný

Menlivé časti na sv. lit. z piatku o sv. kríži alebo o vyznávačovi.

Ef 5, 3-5. 8b-11a; Skúmajte, čo sa páči Pánovi. Mt 7, 7-11; Klopte a otvoria vám. (Liturgia vopred posvätených darov).

5. marca: tretia zádušná sobota

Farba čierna, menlivé časti na sv. lit. o zomrelých, namiesto Dôstojné je sa spieva Najčistejšia Bohorodička, panychída.

II. Kor 4, 14-18; 5, 1; Nehľadíme na to, čo je viditeľné, ale na to, čo je neviditeľné. Jn 10, 1. 9-15; Kto vojde cezo mňa, bude spasený.

6. marca: tretia pôstna nedeľa-zvelebenie sv. kríža, 42 anorejských mučeníkov

Farba tmavočervená, radový hlas je siedmy, ev. na utierni je 7. Lit. sv. Bazila Veľkého. Antifóny nedeľné, tropar nedeľný z hlasu a o. sv. kríži, Sláva i teraz:kondák z tretej pôstnej nedele, podobne prokimen aj pričasten. Namiesto Svätý Bože sa spieva Tvojmu krížu.

Hebr 4, 14-16; Predstupujme s dôverou pred trón milosti Mk 8, 34-38; Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma. Namiesto Dôstojné je sa spieva Milostiplná Matka.

TÝŽDEŇ PO TRETEJ PÔSTNEJ NEDELI

Menlivé časti sv. lit. počas celého týždňa, do piatku vrátane, pokiaľ trvá vyloženie sv. kríža: tropar o sv. kríži, Sláva i teraz: kondák tretej pôstnej nedele, podobne aj prokimen a pričasten.

7. marca, pondelok: Chersonskí mučeníci

Ef 5, 15-20; Využívajte čas, lebo dni sú zlé. Mk 12, 28b-34; Nie si ďaleko od Božieho kráľovstva.

8. marca, utorok: Teofilakt, biskup a vyznávač

Flp 3,17-21; Naša vlasť je v nebi. Mt 20, 17-28; Môžete piť kalich, ktorý mám ja piť?

9. marca, streda: Štyridsiati mučeníci v Sebaste

Gal 5, 13-14, 16, 19-23a: Žite duchovne a nebuďte spĺňať žiadosti tela. Lk 11, 29-32; Ako bol Jonáš znamením pre Ninivčanov, tak bude aj Syn človeka (Liturgia vopred posvätených darov)

10. marca, štvrtok: Kodrát a spoločníci, mučeníci

Gal 6, 7b-10; Kto seje pre svoje telo, z tela bude žať porušenie. Lk 6, 46-49; Čo ma oslovujete: Pane, Pane, keď nerobíte, čo hovorím.

11. marca, piatok: Sofrón, biskup

2 Tim 2, 22-26; Hlúpim a neviazaným hádkam sa vyhýbaj. Lk 15, 1-3, 8-10; Približovali sa k nemu všetci mýtnici i hriešnici a počúvali ho. (Liturgia vopred posvätených darov). Odkladá sa sv. kríž.

12. marca, štvrtá zádušná sobota

Farba čierna, menlivé časti na sv. lit. o zomrelých, namiesto Dôstojné je sa spieva Najčistejšia Bohorodička. Panychída.

2 Tim 2, 8-13; Ak sme s ním zomreli, s ním budeme aj žiť. Jn 14,1-6; Ja som cesta, pravda a život.

13. marca, štvrtá pôstna nedeľa, Nicefor, biskup

Farba tmavočervená, radový hlas je ôsmy, ev. na utierni je 8. Liturgia sv. Bazila Veľkého. Antifóny nedeľné, tropar z hlasu, Sláva: kondák zo štvrtej pôstnej nedele. I teraz: zvyčajne. Prokimen a pričasten z hlasu.

Jak 3, 13-18; Kde je žiarlivosť a sváry, tam je nepokoj a každé možné zlo. Mt 5,43-48; Modlite sa za tých, čo vás prenasledujú, aby ste boli synmi svojho Otca, ktorý je na nebesiach. Namiesto Dôstojné je sa spieva Milostiplná Matka.

TÝŽDEŇ PO ŠTVRTEJ PÔSTNEJ NEDELI

14. marca, pondelok: Benedikt, vyznávač

Menlivé časti na sv. liturgie z pondelka o anjeloch alebo o vyznavačovi Rim 12,17 - 21, Nikomu sa neodplácajte zlým za zlé. Jn 5,31.36-37, Skutky, ktoré konám, svedčia o mne, že ma poslal Otec

15. marca, utorok: Agap a spoločníci, mučeníci

Menlivé časti sv. liturgie z utorka o sv.Jánovi Krstiteľovi alebo o mučeníkoch Rim 7,14-15.19-23, Vieme, že zákon je duchovný, ale ja som telesný, zapredaný hriechu. Mt 6,5-6.16-18, Keď sa postíte, nebuďte zamračení ako pokrytci.

16. marca, streda: Sabín, mučeník

Menlivé časti sv. liturgie zo stredy o sv. kríži, alebo o mučeníkovi Rim 6,12-14, Nech nevládne hriech vo vašom smrteľnom tele. Jn 7,37-38.40-44, Niektorí z nich chceli Ježiša chytiť, ale nik nepoložil naň ruky. (Liturgia vopred posvätených darov).

17. marca, štvrtok,: Alexej, úctyhodný

Menlivé časti zo štvrtka o apoštoloch alebo o úctyhodnom Rim 6,16-18, Oslobodení od hriechu stali sme sa služobníkmi spravodlivosti. LK 15, 1-7, Radujte sa so mnou, lebo som našiel ovcu, čo sa mi stratila.

18. marca, piatok: Cyril Jeruzalemský, biskup

Menlivé časti na sv. lit. z piatku o sv. kríži alebo o biskupovi 2 Kor +,3-7, On (Boh) nás potešuje v každom našom súžení. Jn 8,1-11, Ani ja ťa neodsudzujem. Choď a už nehreš! (Liturgia vopred posvätených darov).

19. marca, akatistova sobota, svätý Jozef

Farba biela, antifóny každodenné, tropar, kondák, prokimena prič. o sv.Jozefovi. Jak 1,19-27. Človek v hneve nekoná, čo je spravodlivé pred Bohom. Mt 1,16.18-21. Jakub mal syna, manžela Márie, z ktorej sa narodil Ježiš, nazývaný Kristus. Akatist je hymnus k úcte presvätej Bohorodičky. Na utierni: akatist.

20. marca, piata pôstna nedeľa, Mučeníci z kláštora sv. Sávu

Farba tmavočervená, hlas je prvý, ev. na utierni je 9. Liturgia sv. Bazila Veľkého, antifóny nedeľné, tropar z hlasu, Sláva: kondák piatej pôstnej nedele, I teraz: zvyčajne Prokimen a pričasten z hlasu.

2 Kor 5,16-20, V Kristovom mene prosíme: Zmierte sa s Bohom Jn 2,13-22, Blízko bola židovská Veľká noc a Ježiš vystúpil do Jeruzalema. Namiesto Dôstojné je sa spieva Milostiplná Matka.

Pripravil o. Vojtech BOHÁČ

KRESŤANSKÝ ČASOPIS

Dar duchovného bohatstva

Ja som svetlo sveta,
kto mňa nasleduje,
nebude chodiť vo tme,
ale bude mať svetlo života.
Ján 8, 12

veľká šanca
pre každého

Žiť v radosti,
učiť sa milovať
blížnych,
vidieť svet očami
Ježiša Krista,
poznať pravdu
o sebe i o druhých,
dozvedieť sa niečo
viac,
nájsť odpoveď na
otázky, ktoré
trápia svet,
kvôli tomu

sme tu

SLOVO

Naša adresa:

Redakcia SLOVO
Gréckokatolícky dvojtýždenník
Hlavná 8
080 01 Prešov
SLOVAKIA
Tel. 0042 91 237 83

EURO-PULZ
spol. s r.o.

CESTOVNÁ KANCELÁRIA
Hlavná 42, 080 01 PREŠOV

IZRAEL - SVÄTÁ ZEM

Termín
Cena
Cesta
Ubytovanie
Sľubujeme Vám

Informácie na adrese:
EURO-PULZ
spol. s r.o.
cestovná kancelária
Hlavná 42, Prešov
tel.: 091/322 01

10.5. - 17.5.1994
23 980,- s polopenziou
lietadlom z Viedne
Nazaret, Betlehem
Veľa nezabudnuteľných zážitkov z prehliadok: Cesarey, Nazaretu, Galilejského jazera, Golánskych výšin, Galilei, Betlehema, Jeruzalema, Judskej púšte, Mŕtveho mora a množstva iných pamätihodností.

SLOVO KUPÓN Súťaž

Redakcia časopisu Slovo v spolupráci z cestovnou kanceláriou EURO PULZ pripravila pre Vás súťaž, cez ktorú sa môžete dostať do sveta zdarma, alebo získať jednu z 10-tich cien. Počnúc budúcim číslom 5/94, budeme uverejňovať myšlienky o Bohu, ktoré vyriekli svetoví velikáni. Vašou úlohou bude správne vylúštiť v tajničke meno autora, ktorý tú ktorú myšlienku povedal. Našu prvú SLOVO-SÚŤAŽ nájdete už v nasledujúcom čísle na strane číslo 9.

O ceny:

1. Európsky zájazd s náboženskou tematikou a predplatné Slova na rok 1994
2. MC prehrávač a zdarma Slovo na rok 1994
3. Náboženské knihy a zdarma Slovo na rok 1994, spolu v hodnote 500 Sk

Presné podmienky súťaže nájdete už o 2 týždne v čísle 5/1994 na strane 9.